

T.C.
A. .H.M.
. A. .H.M.

Esas No: 1994/453
Karar No: 1995/
Karar Tarihi: 08.06.1995

YA CI VE SARGIN - TÜRK YE DAVASI

(A HS. m. 5, 6, 25, 32, 44, 46, 47, 48, 51) (2709 S. K. m. 19) (765 S. K. m. 140, 141, 142, 143, 158, 159, 311, 312) (1412 S. K. m. 112, 219, 222, 250, 299) (MATZNETTER - AVUSTURYA DAVASI) (DEMICOLI - MALTA DAVASI)

(6/1994/453/533-534)

USUL LEMLER

1. Dava, Sözle me'nin 32. Maddesi'nin 1. fıkrası ve 47. Maddesinde öngörülen üç aylık süre içinde, 11 Mart 1994 tarihinde Avrupa nsan Hakları Komisyonu ("Komisyon") tarafından Mahkememize sunulmu tur. ki Türk vatanda ı olan Sn. Nabi Ya cı ve Sn. Nihat Sargin tarafından 6 ubat 1990 tarihinde Madde 25 kapsamında Türkiye Cumhuriyeti aleyhine Komisyon'a sunulmu olan iki ba vuruya (No. 16419790 ve 16426/90) dayanmaktadır.

Komisyon'un talebi 44. ve 48. Maddeler ile Türkiye'nin Mahkemenin zorunlu salahiyetini tanıdı ı bildirgeye (Madde 46) ili kindir. Talebin amacı davaya ili kin gerçeklerin, davalı Devlet tarafından Sözle menin 5. Maddesinin 3. fıkrası ve 6. maddesinin 1. fıkrası kapsamındaki yükümlülüklerin ihlal edilip edilmedi ine ili kin bir kararın verilmesidir.

2. Mahkeme A çtüzü ünün 33. Maddesi, (d) fıkrası uyarınca yapılmı olan soru turmaya cevaben ba vuranlar adli takibata katılmak istediklerini belirtmi ler ve kendilerini temsil edecek avukatları vekil tayin etmi lerdir.

3. Olu turulan Heyet res'en seçilmi bulunan Türk uyruklu Sn. F. Gölcüklü (Sözle me'nin 43. Maddesi) ile Mahkeme Ba kanı Sn. R. Ryssdal'ı (çtüzük 21, 3. Fıkrası) katılımını da içermi tir. 24 Mart 1994 tarihinde Katibin huzurunda ismen Sn. R. Bernhardt, Sn. Thor Vilhjalmsson, Sn. L.-E. Pettiti, Sn. R. MacDonald, Sn. J. De Meyer, Sn. I. Foighel ve Sn. B. Repik olmak üzere di er yedi üyenin adını kura ile belirlemi tir (Sözle menin 43. Maddesi ve çtüzük 21, Fıkra 4 uyarınca).

4. Heyetin Ba kanı sıfatıyla (çtüzük 21, 5. Fıkrası) ve Sekreter aracılı ıyla hareket eden Sn. Ryssdal Türk Hükümeti ("Hükümet") temsilcisi, ba vuranların avukatları ve Komisyon Delegatesi ile yargılama sürecinin organizasyonu konusunda temasa geçmi tir (çtüzük 37, 1. Fıkrası ve çtüzük 38). Bunun sonucunda gönderilen talebe ili kin olarak Sekreter ba vuranlar ile Hükümetin görü lerini sırasıyla 19 ve 28 Temmuz 1994 tarihlerinde almı tır. Komisyon Delegatesi herhangi bir yazılı mütalaa sunmamı tır.

5. 8 Kasım 1994 tarihinde Komisyon, Ba kan'ın talimatı üzerine Ba kan tarafından istenmi olan takibata ili kin dosyayı sunmu tur.

6. Ba vuranlar ve avukatlarına Türkçe dilini kullanma yetkisi veren (çtüzük 27, 3. fıkra) Ba kanın kararına uygun olarak duru ma 25 Ekim 1994 tarihinde Strazburg nsan Hakları Mahkemesinde gerçekleşmi tir. Mahkeme duru ma öncesinde bir hazırlık

toplantısı yapmı tır.

Mahkeme huzurunda hazır bulunanlar:

(a)Hükümet adına

Sn. A. M. Özman Bayan D. Akçay Yetkili Ajan, Danı man;

(b)Komisyon adına

Bayan J. Liddy Delege;

(c)Ba vuru sahipleri adına

Sn. E. Sansal Sn. G. Dinç,Avukatlar.

Mahkeme anılanların beyanlarını dinlemi tır.

DAVA ESASLARI

I. Dava Konusu Olaylar

7. Bir gazeteci olan Bay Ya cı ile bir doktor olan Bay Sargın sırasıyla Türkiye çı Partisi ve Türkiye Komünist Partisi genel sekreterleri idiler. Ekim 1987 tarihinde Brüksel'deki bir basın toplantısında Türkiye Birle ik Komünist Partisini (TBKP) kurmak ve kanunlar dahilinde organizasyon ve siyasi faaliyetlerini geli tirmek için Türkiye'ye dönme niyetlerini açıklamı lardır.

8. 18 Kasım 1987 tarihinde Ankara'ya geldiklerinde uçaktan inerken yakalanarak polis tarafından gözaltına alınmı lardır. 4 Aralık tarihinde Cumhuriyet Savcılı ı mahkemeye çıkarılmak üzere tutuklanmaları için Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesine ba vurmu tur. 5 Aralıkta Mahkeme hakimi kuvvetli suç unsuru delili gerekçesiyle ve sanıkların dinlenmesi neticesinde bu yönde bir karar vermi tır. Savcı, amacı, belli bir sosyal zümre hakimiyetinin kurulması ve bu yönde propaganda yapılması ve anayasa tarafından güvence altına alınmı hakların yok edilmesi; halk arasında dü manlık ve nefretin te vik edilmesi ve Türkiye Cumhuriyeti, Cumhurba kanı ve Hükümeti'nin itibarının zedelenmesine yönelik hareketler (Türk Ceza Kanunu'nun 140, 141/1, 142/1-6, 142/3-6, 158, 159, 311 ve 312. maddeleri) olan bir örgütün liderli ini yapanları suçlamı tır. Bu suçlar ayrıca Hükümet'in otoritesine kar ı bir saldırı olarak da nitelendirilmi ve ciddi suçlar olarak sınıflandırılmı tır.

9. 10 Aralık 1987 tarihinde ba vuranların avukatları karara kar ı çıkmı ancak, bu karar 16 Aralık tarihinde Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından oybirli i ile onanmı tır.

10. 11 Mart 1988 tarihinde savcılık Sn. Ya cı ve Sn. Sargın'ın yanı sıra 14 ki i hakkında takibat ba latmı tır.

11. Yargılamaya 8 Haziran 1988 tarihinde ba lanmı ve 48 duru ma yapılmı tır. Dava dosyası 40 dosyadan olu mu tur. Davalılar duru ma öncesinde veya seyrinde atanmı olan 400 avukat tarafından temsil edilmi tır.

12. İki iki duru ma, 299 sayfadan olu an iddianamenin okunması ile tamamlanmı tır. Müteakibinde, 6 duru ma (4 Temmuz - 24 A ustos) Mahkeme tarafından ba vuranların sorgulanması ve dinlenmesine ayrılmı tır. Bu süreç, dosya içeri i ile dava konusu suçların özü ile birlikte davalıların tutuklu kalması için Mahkeme tarafından yeterli sebep olarak addedilmi tır.

13. 29 A ustos 1988 tarihli duru mada ba vuranlardan birinin avukatı, ilgililerin artlı tahliyesi için ilk ba vuruyu yapmı tır. Anılan avukat tarafından müteakip gerekçeler sunulmu tur. Müvekkillerinin göz altında kaldıkları süre de dahil olmak üzere, dokuz buçuk ay tutuklu kaldıklarını belirtmi tir; Bay Ya cı ve Bay Sargın aleyhine yapılan suçlamaların tahliye edilmeleri halinde kaçma ihtimalini yaratmasına ra men bu ihtimal,

ba vuranların partilerinin bir yasal statüye kavu turulması için Türkiye'ye döneceklerine ili kin açıklamaları ile ortadan kaldırıldı inı; ve ba vuranların iktidardaki rejim ile olan siyasi görü farklılıklarının Hükümet ve Devlet idaresine kar ı bir saldırı olarak nitelendirilmeyece ini belirtmi tir.

Mahkeme, 5 Aralık 1987 tarihli (bakınız yukarıdaki 8. madde) talebin geçerlili ini korudu u gerekçesiyle ba vuruyu reddetmi tir.

14. 21 Eylül 1988 tarihinde bir ba ka ba vuranların temsilcileri tarafından ba vuru yenilenmi ve dosya muhteviyatı, suçlamaların niteli i ve ilgili taleplemede belirtilen gerekçeler sebebiyle Mahkeme tarafından aynı günde reddedilmi tir.

15. 14 Ekim ve 4 Kasım 1988 tarihlerinde Devlet Güvenlik Mahkemesi, dosya muhteviyatı nedeniyle Bay Ya cı ve Bay. Sargın'ın tutukluluk hallerinin devamına karar vermi tir. Ayrıca, duru malarda ya anan organizasyon sorunlarını duru maya çok sayıda insanın katılmak istemesine ba lamı tır. Avukatlar, yargılama esnasında uygulanan güvenlik önlemlerinin kaldırılması için mahkeme salonunu terk etmi lerdir.

16. Ba vuranların avukatlarından birisi tarafından 2 Aralık 1988 tarihinde yeni bir artlı tahliye ba vurusu yapılmı tır. Bu, bir komünist partinin kurulmasına izin verilmesi için yasama de i ikli ini savunan üst düzey politikacılar ve hakimlerin açıklamalarına özel bir önem verilmesini sa lamı tır. Duru ma sonrasında mahkeme dosya muhteviyatını gerekçe göstererek ba vuruyu reddetmi tir.

30 Aralık tarihinde Bay Sargın'ın benzer bir ba vurusu, 27 Ocak, 22 ubat, 24 Mart, 21 Nisan ve 18 Mayıs 1989 tarihlerinde avukat aracılı ıyla yapılan di er ba vurularla benzer bir tutum sergilemi tir. Ba vuruların geri çevrilme nedeni her zaman aynı olmu tur: suçlamaların nitelikleri, dosya muhteviyatı, tutukluluk süresi ve delillerin de i memesi.

17. 21 Nisan 1989 tarihinde yapılan on sekizinci duru mada, Mahkeme ba vuranların avukatının istemine uygun olarak delilleri içeren evrakların okunmasını istemi tir.

18. 3 Temmuz 1989 tarihinde yapılan bir ba ka tahliye talebinde ba vuru sahiplerinin avukatı Sözle me'yi gerekçe göstermi tir. Türk Ceza Kanununun 141 ve 142. maddelerinin Sözle me hükümleri ile çeli ti ini ve özetle yürürlükten kaldırılması gerekti ini öne sürmü lerdir. Mahkeme dosya muhteviyatı, tutuklama tarihi ve ilgili nedenler gerekçesi ile ba vuruyu reddetmi tir.

19. Bay Ya cı tarafından 2 A ustos 1989 tarihinde yapılan benzer bir ba vuru da aynı ba arısızlı a u ramı tır. Sn. Ya cı kararların mükerrer oldu u konusunda mahkemeye ele tirmi ve bunlar için daha ayrıntılı nedenler gösterilmesini istemi tir. Ayrıca duru malar arasındaki bir aylık sürenin kendisinin tutukluluk halinin uzamasına neden oldu unu belirtmi tir. Mahkeme kendisinin tahliye edilmesini gerektirecek herhangi bir geli menin olmadı ı yönünde karar vermi tir.

20. 25 A ustos ve 18 Eylül 1989 tarihlerinde Devlet Güvenlik Mahkemesi benzer iki di er ba vuruyu reddetmi ve buna ili kin gerekçeler de aynı olmu tur.

21. 18 Ekim 1989 tarihinde ba vuranların avukatları Sözle menin 5. Maddesinin 3. Fıkrası ve 6. Maddesinin 1. Fıkrasında belirtilen "makul süre" kavramını gündeme getirerek, müvekkillerinin tutukluk süresinin anılan hükümleri ihlal etti ini belirtmi tir. Tahliyelerine ili kin ba vurularının reddedilmesine ili kin olarak Mahkemece gösterilen nedenlerin sürekli tekrarlandı ı konusunu öne sürmü tür. Mahkeme, yine suçların niteli i ve doysa muhteviyatına dayanarak tutukluluk halinin devam etmesine karar vermi tir.

22. 17 Kasım 1989 tarihli duru mada sunulan bir tahliye talebinde Sözle menin Türk kanunlarına do rudan uygulanabilirli i tekrar vurgulanmı ; ancak Devlet Güvenlik

Mahkemesi bu ba vuruyu, 15 Aralık 1989 ve 6 Nisan 1990 tarihlerinde yapılan di er talepler ile reddetmi tir.

8 ubat 1990 tarihinde mahkeme davanın di er davalar ile birle tirilme ihtimalini incelemi ve 9 Martta delillerin okunmasına devam edilmi tir. Her iki duru mada ba vuru sahiplerinin tutukluluk hallerinin devamı re'sen kararla tırılmı tir.

23. Bay Ya cı ve Bay Sargın sonunda 4 Mayıs 1990 tarihinde, ülkeden ayrılmamaları kaydıyla serbest bırakılmı tir. Devlet Güvenlik Mahkemesi oybirli i ile ba vuru sahiplerine ili kin iddianamelere dayanak te kil eden Kanunlarda davalıların menfaatine olabilecek olan mevzuat de i ikliklerini dikkate alma kararı almı tir.

24. 11 Eylül 1990 tarihinde, Mahkeme, Türkiye Komünist Partisinin kapatılmasına ili kin Anayasa Mahkemesine sunulan davanın sonucunun beklenmesi için kararın ertelenmesine yönelik 11 Temmuz 1990 tarihinde yapılan ba vuruyu reddetmi tir.

25. Türk Ceza Kanunu'nun 141, 142 ve 143. Maddelerini yürürlükten kaldıran Terörle Mücadele Yasasının 10 Haziran 1991 tarihinde yürürlü e girmesi üzerine Mahkeme, anılan hükümlere ili kin delillerin okunmasını durdurarak di er suçlamalara ili kin delillerin okunmasını kararla tırmı tir. Bu süreç 10 Temmuz tarihinde kırk be inci duru mada sona ermi tir.

26. 26 Temmuz 1991 tarihinde savcı kapanı konu masıyla iddianamenin okunmasını tamamlamı ve 26 A ustos tarihinde ba vuru sahipleri savunmalarını sunmu tur.

27. 9 Ekim 1991 tarihinde Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi, Ceza Kanunu'nun 140, 141 ve 142. maddelerinin yürürlükten kaldırılmı olması gerekçesiyle bu maddeler kapsamında iddia edilen suçlamalar ile 311. ve 312. madde uyarınca yapılan nefreti te vik suçlamalarından Sn. Ya cı ve Sn. Sargın'ın beraatına karar vermi tir. Türkiye Cumhuriyeti, Cumhurba kanı ve Hükümeti'nin ahsiyetine ili kin saldırılar konusunda görevsizlik kararı vererek ilgili suçlamaları Ankara Altıncı Ceza Mahkemesine sevk etmi tir.

28. 27 Ocak 1992 tarihinde anılan mahkeme görevsizlik kararı vererek, davayı Ankara kinci Ceza Mahkemesine sevk etmi ve bu mahkeme de 9 Temmuz 1992 tarihinde ba vuranların beraatına karar vermi tir. 16 Temmuzda kesinle en bu karar aleyhine temyiz talep edilmemi tir.

II. İgili ç Hukuk

A. Anayasa

29. Anayasa'nın 19. Maddesinin 7. fıkrası u ekildedir:

"Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan ki i, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılı ı halinde hemen serbest bırakılmasını sa lamak amacıyla yetkili bir yargı merciine ba vurma hakkına sahiptir."

B. Ceza Kanunu

30. İgili tarihte yürürlükte olan Ceza Kanunu hükümleri u ekildedir:

Madde 140

"Devletin hariçteki itibar veya nüfuzunu kıracak ekilde devletin dahili vaziyeti hakkında yabancı bir memlekette asılsız, mübala alı veya maksadı mahsusa müstenit havadis veya haberler ne reden veya milli menfaatlere zarar verecek herhangi bir faaliyette

bulunan vatanda be seneden a a ı olmamak üzere a ır hapse konur."

Madde 141

"Sosyal bir sınıfın di er sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmeye veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmaya veya memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmeye matuf cemiyetleri her ne suret ve nam altında olursa olsun kurmaya tevessül edenler veya kuranlar veya bunların faaliyetlerini tanzim veya sevk ve idare edenler veya bu hususlarda yol gösterenler sekiz yıldan on be yıla kadar a ır hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Bu kabil cemiyetlerin bir kaçını veya hepsini sevk ve idare edenler hakkında ölüm cezası hükmolunur."

Madde 142

"Sosyal bir sınıfın di er sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak yahut memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal temel nizamlardan her hangi birini devirmek veya devlet siyasi ve hukuki nizamlarını topyekün yok etmek için her ne suretle olursa olsun propaganda yapan kimse be yıldan on yıla kadar a ır hapis cezası ile cezalandırılır.

...

Anayasanın tanıdığı kamu haklarını ırk mülahazasıyla kısmen veya tamamen kaldırmayı hedef tutan veya milli duyguları yok etmek veya zayıflatmak için her ne suretle olursa olsun propaganda yapan kimse bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı fiili övenler, birinci ve ikinci fıkralarda yazılı hallerde be yıla kadar a ır hapis ve üçüncü fıkroda yazılı halde altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı fiilleri 141'inci maddenin 6'ncı fıkrasında yazılı kimseler arasında veya aynı fıkroda tarih edilen yerler için i leyenlere verilecek ceza üçte bir nispetinde artırılır.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı filler ne ir vasıtası ile i lendi i takdirde verilecek ceza yarı nispetinde artırılır."

Madde 158

"Reisicumhura muvacehesinde hakaret ve sövme fiillerini i leyenler üç seneden a a ı olmamak üzere a ır hapis cezası ile cezalandırılır.

Hakaret ve sövme Reisicumhurun gıyabında vaki olmu ise faili, bir seneden üç seneye kadar hapis olunur. Reisicumhurun ismi sarahaten zikredilmeyerek ima veya telmih suretiyle vaki olsa bile mahiyeti itibariyle Reisicumhura matufiyetinde tereddüt edilmeyecek derecede karineler varsa tecavüz sarahaten vuku bulmu addolunur.

Suçun, ne ir vasıtalarından biri ile i lenmesi halinde ceza üçte birden yarıya kadar artırılır."

Madde 159

"Türklü ü, Cumhuriyeti, Büyük Millet Meclisini, Hükümetin manevi ahsiyetini, Bakanlıkları, Devletin askeri veya emniyet muhafaza kuvvetlerini veya Adliyenin manevi ahsiyetini alenen tahrir ve tezyif edenler bir seneden altı seneye kadar a ır hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Birinci fıkroda beyan olunan cürümlerin irtikabında muhatap sarahaten zikredilmemi

olsa bile onlara matufiyetinde tereddüt edilmeyecek derecede karineler varsa tecavüz sarahaten vuku bulmu addolunur.

Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına veya Büyük Millet Meclisi Kararlarına alenen sövenler 15 günden 6 aya kadar hapis ve 100 liradan 500 liraya kadar a ır para cezası ile cezalandırılır.

Türklü ü tahkir yabancı memlekette bir Türk tarafından i lenirse verilecek ceza üçte birden yarıya kadar artırılır."

Madde 311

"Bir suçun i lenmesini aleni olarak tahrik eden kimse a a ırda yazılı ekillerde cezalandırılır.

E er tahrik etti i cürümün cezası muvakkat a ır hapsin üstünde bir ceza ise üç yıldan be yıla kadar a ır hapis;

Muvakkat a ır hapis veya hapis cezasını müstelzim ise fiilin nevine göre üç aydan üç yıla kadar hapis;

Sair hallerde bin liradan be bin liraya kadar a ır para cezası, tahrik, her türlü kitle haberle me araçları, ses kayıt bantları, plak, film, gazete, mecmua ile veya sair basın aletleriyle veya elle yazılıp ço altılarak yayınlanan veya da ıtılan yazılar ile ya da umumi yerlerde levha ve ilan asmak suretiyle olursa, yukarıdaki bentler uyarınca suçlu hakkında tayin olunacak a ır hapis ve hapis cezaları bir misli artırılır. Para cezası hükmolunacak hallerde bu ceza suçun nevine göre ikibinbe yüz liradan onbin liraya kadar a ır para cezası olmak üzere tayin olunur.

Yukarda 2 ve 3 sayılı bentlerde beyan olunan hallerde ceza tahrik olunan suç için muayyen olan cezanın en yukarı haddini geçemez.

Aleni tahrik neticesi olarak istenilen suç i lenir veya suçun icrasına te ebbüs edilirse tahrikçiler, asıl suçlular ile aynı derecede ceza görürler."

Madde 312

"Kanunun cürüm saydı ı bir fiili açıkça öven veya savunan veya halkı kanuna itaatsizli e tahrik eden veya halk içindeki farklı sınıflar arasında kini, umumun emniyeti için tehlikeli olabilecek bir ekillde tahrik eden kimse üç aydan bir yıla kadar hapis ve 50 Liradan ila 500 Liraya kadar a ır para cezasına mahkum olur.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçları ne riyat vasıtası ile i leyenlere verilecek cezalar bir misli artırılır."

C. Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu

31. İgili tarihte yürürlükte olan Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu hükümleri u ekildedir:

Madde 112

"Hazırlık tahkikatı sırasında sanı ın tutukevinde bulunduğu müddetçe ve en geç otuzar günlük süreler içerisinde tutukluluk halinin devamının gerekip gerekmeyece i Cumhuriyet savcısının talebi üzerine sulh hakimi tarafından incelenir.

Tutukluluk halinin incelenmesi yukarıdaki fıkrada öngörülen süre içinde sanık tarafından da istenebilir.

Mahkeme, tutukevinde bulunan sanığın durumu hakkında, tutukluluk halinin devamının gerekip gerekmeyeceğini her celse veya artların gerçeğletilerinde celse arasında re'sen kararlar tırılır."

Madde 219

Duru ma, hükme i tirak edeceklerin huzur ile ara vermeksizin cereyan eder.

..."

Madde 222

"Duru maya zaruret olmadıkça sekiz günden fazla ara verilemez. Tutuklu i lerde zaruret olsa dahi bu süre otuz günü geçemez."

Madde 299

"Bu mahkemenin (A ır Ceza Mahkemesi) karar ve emirlerine ili kin itirazlar en yakın A ır Ceza mahkemesi tarafından incelenir...."

KOM SYON HUZURUNDA YAPILAN TAK BAT

32. Bay Ya cı ve Bay Sargın Komisyon'a 6 ubat 1990 tarihinde ba vurmu tur. Yargılanmak üzere tutuklu kaldıkları süre (Sözle menin 5. Maddesinin, 3. Fıkrası) ve kendileri aleyhine yapılan cezai takibat (6. Maddenin 1. Fıkrası) konusunda ikayetçi olmu lardır.

33. Komisyon 16419/90 ve 164/26/90 nolu ba vuruların kabul edilebilece ini 10 Temmuz 1993'te ilan etmi tir. 30 Kasım 1993 tarihli raporunda (31. Madde) anılan hükümlerin ihlal edildi ine ili kin mütalaasını oybirli i ile bildirmi tir. Komisyonun mütalaasının tam metni bu kararın ekinde sunulmu tur."

HÜKÜMET TARAFINDAN MAHKEMEYE YAPILAN N HA SUNUMLAR

34. Hükümet, dilekçesinde Mahkemeden:

"Hem Mahkemenin görev yetkisi, hem de davanın Komisyon ve Mahkeme'de görü ülmesine ili kin ön itirazlarının"

Alternatif olarak da ... Sözle menin 5. Maddesinin 3. fıkrası ile 6. Maddesinin 1. fıkrasını ihlal edilmedi inin" kabulü isteminde bulunmu tur.

HUKUK AÇISINDAN

I. Giri Mütalaası

35. Hükümet, mevcut davaya ili kin savunmalarının ancak Türkiye tarafından Mahkeme'nin zorunlu salahiyetinin tanındı ının kısmen veya tamamen tanınması durumunda dikkate alınması gerekti ini bildirmi tir.

Loizidou - Türkiye davasında Hükümet, Sözle me'nin 46. Maddesi uyarınca 22 Ocak 1990 tarihinde Türkiye tarafından yapılan bildirgenin, içerdi i yer itibarıyla salahiyet (ratione loci) sınırlamasının Mahkeme tarafından geçersiz sayılması durumunda, geçersiz olaca ını iddia etmektedir. Mahkeme, 23 Mart 1995 tarihli kararında söz konusu sınırlamayı hükümsüz kabul ederek, anılan bildirgenin kendisine ili kin yetkiyi kabul eden bir hüküm içerdi i görü üne varmı tır (Seri A no. 310, s., 98. fıkra).

II. Hükümet'in Ön tirazları

36. Ana sunumu olarak Hükümet zaman itibarıyla yetkisizlik (ratione temporis), iç hukuk yollarının tüketilmemesi ve ma duriyetin ortadan kalkması gerekçeleriyle davanın kabulüne ili kin üç itiraz öne sürmü tür.

1. Zaman itibarıyla Yetkisizlik

37. Hükümet 22 Ocak 1990 tarihinde Türkiye'nin ilgili tarih "sonrasında meydana gelen olaylara dayalı kararlar da dahil olmak üzere, olaylar ile ilgili ba vurularda" Mahkemenin zorunlu yetkisini kabul etmi oldu unu ve buradaki amacın Sözle menin 46. maddesi uyarınca sunulan bildirgenin sunum tarihinden önce meydana gelen olayların Mahkeme kapsamından çıkarılması oldu unu öne sürmü tür. Ayrıca, mevcut davada Mahkemenin zaman itibarıyla yetkisi, niteli i itibarıyla "22 Ocak 1990" tarihi öncesinde meydana gelen olayların" devamı oldu undan Mahkeme'nin zaman itibarıyla yetkisinin dı ında oldu unu savunmu tur.

38. Bay Ya cı ve Bay Sargın Mahkemenin Komisyon ile aynı ekilde, tutuklandıkları 16 Kasım 1987 tarihi itibarıyla davaya bakma yetkisine sahip oldu unu savunmu tur. Ba ka türlü bir hareketin Sözle me'nin iki kurumu arasında farklı muameleye sebebiyet verece ini belirtmi lerdir.

39. Komisyon Delegesi ise, Mahkemenin yetkisinin 22 Ocak 1990 tarihi itibarıyla geçerli olmasının kabul edilmesi halinde bile anılan tarihte ba vuru sahiplerinin, iki yıl iki ay a kın bir süredir ceza davasında yargılanmak üzere tutuklu oldukları gerçe inin dikkate alınması gerekti ini bildirmi tir.

40. Sözle menin 46. maddesi uyarınca Türkiye'nin sunmu oldu u bildirgenin metni dikkate alınarak, Mahkeme 22 Ocak 1990 tarihinden önce meydana gelen olaylara ili kin ikayetlerin görülemeyece i ve zaman itibarıyla yetkisinin sadece anılan tarihten sonrasını kapsadı ı görü ündedir. Ancak Sözle menin 5. Maddesinin 3. fıkrası ve 6. maddesinin 1. fıkrasına ili kin ikayetler incelenirken, yukarıda belirtilen bildirgenin sunulu tarihindeki yargılama durumu dikkate alınacaktır (bkz. 27 Haziran 1968 tarihli Neumeister - Avusturya kararı, A serisi No. 8, s. 38, Madde 7, ve 25 Temmuz 1987 tarihli Baggetta - talya davası, Seri A. No. 119, s. 32, Madde 20).

Bu sebeple Hükümet'in halihazırda mevcut durumların uzantısı oldu u durumlarda 22 Ocak 1990 sonrası olayların yetki dı ında bulundu u yolundaki savunması kabul edilemeyecektir. Anılan tarih itibarıyla Devletin fiil ve ihmallerinin sadece Sözle me'ye uygun olmakla kalmayıp, üphesiz olarak aynı zamanda Sözle me kurumlarının incelemesine tabidir.

2. İç Hukuk Yollarının Tüketilmemesi

41. Hükümet ayrıca - Komisyon huzurunda belirtti i üzere - ba vuru sahiplerinin tutuklu kalmalarına ili kin Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından verilen kararların bozulmasına ili kin olarak kendilerine Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 299. Maddesi uyarınca sa lanmı olan hakkı kullanmadıklarını iddia ederek, iç hukuk yollarının tüketilmedi ini öne sürmü tür.

Ayrıca Sn. Ya cı ve Sn. Sargın'ın takibat sırasında, Anayasanın 19. Maddesinin 7. fıkrasında, tutuklanan ki ilere makul bir süre içinde yargılanmayı isteme hakkını veren hükme ba vurmadıklarını bildirmi tir.

Son olarak, kanunen veya kanunlara aykırı olarak tutuklanmı olan herkese beraat kararı verilmesi, mahkemeye çıkarılmadan tahliye edilmesi veya hüküm giyip giymemesine

bakılmaksızın zararlarını talep etme hakkını veren 7 Mayıs 1964 tarihli kanuna ba vurmadıklarını bildirmi tir.

42. tirazın birinci ikki ile ilgili olarak Mahkeme - Komisyon ile aynı ekilde - Hükümet tarafından belirtilen çözüm yolunun kuramda oldu u kadar, uygulamada da yeterli olması gerekti i görü ündedir (bakınız, 23 Kasım 1993 tarihli Navarra- Fransa kararı, A Serisi, No. 273-B, s. 27, Madde 24 ilgili hükümleri). Ancak 1958 yılında Temyiz Mahkemesi iki kez, tutuklama kararlarının iptaline ili kin ba vuru hakkını veren, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 299. Maddesinin tutukluluk halinin devamını öngören kararları kapsamadı ını belirtmi tir. Hükümet bunun aksine bir emsal davası gösterememi tir.

43. Anayasanın 19. Maddesi ile ilgili olarak Mahkeme, Hükümet'in ne Komisyon huzurunda ne de 25 Ekim 1994 tarihli duru mada anılan maddenin büyük ölçüde Sözle menin 5. Maddesi uyarınca tasarlandı na ili kin bir itirazda bulunmadıklarını ve ba vuru sahipleri tarafından Sözle menin 5. maddesinin Devlet Güvenlik Mahkemesinde üç kez gerekçe gösterilmi oldu unu kaydetmi tir.

44. tirazın son ikki ile ilgili olarak Mahkeme, 466 sayılı kanunun beraat kararı verilen tutukluların zararlarına ili kin durumlara gönderme yaptı ını, oysa ba vuru sahiplerinin ikayetlerinin yargılanmak üzere tutuklu kaldıkları sürelerinin uzunlu una ili kin oldu una i aret etmektedir. Ayrıca, makul bir süre içinde yargılanma veya soru turma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakkı, tutuklulu a ili kin tazminat isteme hakkı ile aynı de ildir. Sözle menin 5. Maddesinin 3. paragrafı anılan birinci hakkı ve 5. Maddenin 3. paragrafı ikinci hakkı kapsamaktadır. Sonuç olarak itiraz bu noktada dayanaktan yoksundur.

3. Ma duriyetin Ortadan Kalkması

45. Son olarak Hükümet 4 Mayıs 1990 tarihi sonrasında serbest bırakılmalarından sonra Bay Ya cı ve Bay Sargın'ın Sözle me ihlalinin ma dur olduklarını talep etme haklarının ortadan kalktı ını savunmu tur. ddi edilgen gözaltı ve soru turma sürelerinin uzunlu u bir ekilde telafi edilmi tir; Devlet Güvenlik Mahkemesi, ba vuru sahiplerinin yargılanmasına dayanak te kil eden ceza hükümlerinde lehte de i ikli e sebep olabilecek kapsamlı yasama reformunu dikkate almı tır; ve yukarıda anılan tarihte Bay Ya cı ve Bay Sargın'ın beraatı söz konusu soru turmanın olası tek sonucu olarak görülmü tür.

46. Mahkeme itirazın Komisyon önünde yapılmadı ını ve estoppel olması nedeniyle itirazı reddetti ini belirtmi tir.

III. Sözle menin 5. Maddesinin 3. Fıkrasının İhlali ddiası:

47. Bay Ya cı ve Bay Sargın yargılanmak üzere gözaltında buldukları süre hakkında ikayette bulunmu lardır. A a ıdaki hükmü öngören 5. Maddenin 3. fıkrasının ihlal edildi i görü ündedirler: "Bu maddenin 1(c) fıkrasında açıklanan artlara göre tutuklanan veya gözaltına alınan herkes kendisinin makul bir süre içinde muhakeme edilmeye veya adli kovu turma sırasında serbest bırakılmaya hakkı vardır. Salıverme, ilgilinin duru mada hazır bulunmasını sa layacak bir teminata ba lanabilir."

48. Hükümet alternatif dahilinde bu görü e itiraz etmi , ancak anılan görü Komisyon tarafından kabul edilmi tir.

A. Dikkate Alınması Gereken Süre

49. Bu kararın 40. paragrafında belirtilen sonuca ili kin olarak Mahkeme, Mahkemenin zorunlu yetkisinin tanınmı oldu u bildirgenin sunulu tarihi olan 22 Ocak 1990 tarihinden ba vuranların artlı olarak serbest bırakıldıkları 4 Mayıs 1990 tarihine kadar geçen üç ay ve on üç günlük bir süreyi dikkate alabilecektir (bakınız yukarıda Madde 23). Ancak 22 Ocak 1990 tarihi sonrasında sürdürülen gözaltı durumlarının Sözle me'nin 5. Maddesinin 3. Fıkrasınca do rulanıp do rulanmadı ının de erlendirilmesi için Mahkeme,

anılan tarihe kadar 16 Kasım 1987 tarihinde (bakınız paragraf 8) gözaltına alınan ba vuru sahiplerinin iki yıl iki ay süresince tutuklu kalmı olduklarını dikkate alacaktır.

B. Gözaltı Süresinin Makul Olması

50. Belli bir davada, yargılanmak üzere bekleyen suçlanan bir ahsın gözaltı halinin makul bir süreyi a mamasını sa lamak, öncelikli olarak ulusal yargı mercilerinin görevidir. Bu ba lamda, varsayılan masumiyet ilkesi, ki isel özgürlüklere saygı kuralından sapma ve serbest bırakılma ba vurusunda bunların dikkate alınmaması hususlarını gözönünde bulundurarak, kamu yararına ili kin gereklerin mevcut olup olmadı ı konusundaki tüm hususları incelemelidir. Mahkemenin, bu kararlarda verilen nedenler ve ba vuru sahibi tarafından ba vurularda belirtilen gerçekler bazında Sözle menin 5. Maddesinin 3. fıkrasının ihlal edilip edilmedi i konusunda karar vermesi istenmektedir. (bakınız di er mercilerin yanı sıra 26 Haziran 1991 tarihli Letellier - Fransa kararı, Seri A, No. 207, s. 18, 35).

Tutuklu ahsın bir suç i lemi olmasına ili kin makul üphenin devamı, sürdürülen gözaltı halinin geçerlili i için bir zorunlu ko uldur, ancak belli bir sürenin a ılması durumunda bu yeterli olmamaktadır; bu durumda Mahkeme, adli merciler tarafından öne sürülen gerekçelerin özgürlü ün kısıtlamasını haklı nedene dayandırıp dayandırmadı ını incelemelidir (a.g.e. ve bkz. Wemhoff - 27 Haziran 1968 tarihli Almanya kararı, A Serisi, No. 7, ss. 24-25, Fıkra 12, ve 16 Temmuz 1971 tarihli Ringeisen - Avusturya kararı, A Serisi, No. 13, s. 42, Fıkra 104). İgili gerekçelerin "geçerli " ve yeterli olması durumunda Mahkeme ayrıca ilgili ulusal mercilerin soru turmanın yürütülmesi a masında "özel bir ihtimam" gösterip göstermedi ini ara tırmalıdır (bkz. 10 Kasım 1969 tarihli Matznetter - Avusturya davası, A Serisi, No. 10, s. 34, 12. Fıkra; 28 Mart 1990 tarihli - Avusturya davası, A Serisi, No. 175, s. 16, 42. Fıkra; ve daha önce anılan Letellier - Fransa kararı, s. 18, 35. Fıkrası).

Mahkeme'nin zaman itibarıyla yetkisi kapsamındaki süre içinde Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi ba vuru sahiplerinin gözaltı süresinin devamına ili kin hususu, 8 ubat ve 9 Mart 1990'da re'sen ve 6 Nisanda ba vuru sahiplerinin ba vurusu üzerine üç kez görü mü tür (Bkz. yukarıdaki 22. paragraf).

51. Bay Ya cı ve Bay Sargın'ın serbest bırakılmasının reddedilme gerekçesi olarak suçlamaların niteli ini (ciddi bir suç olarak sınıflandırılmı olup kanunen sanı ın kaçma ihtimaline ili kin bir riskin mevcut oldu u varsayılmı tır), "delillerin durumu" ve 16 Kasım 1987 olan "yakalama tarihini" öne sürmü tür.

Hükümet'in sunumunda ba vuru sahiplerinin, kaçmalarını engellemek için gerekti i kadar uzun bir süre gözaltında tutuldukları belirtilmi tir.

52. Mahkeme, bir sanı ın kaçmasına ili kin tehlikenin sadece söz konusu hükmün ciddiyeti bazında de erlendirilmeyece ine i aret etmektedir. Bu aynı zamanda, bir kaçma tehlikesinin mevcudiyetini veya kaçma ihtimalinin yargılanmak üzere gözaltında tutulmayı haklı çıkarmayacak ekilde dü ük oldu unu teyit eden ba ka ilgili etkenlere göre de erlendirilmelidir. (bkz., mutatis mutandis, önceden belirtilen Letellier - Fransa Kararı, s. 19, 43. Fıkra).

Bay Ya cı ve Bay Sargın kendi inisiyatiflerine dayanarak, Türkiye Birle ik Komünist Partisini kurmak üzere (bakınız yukarıdaki paragraf 7 ve 13) dönmü olup, bu nedenle yargılanacaklarının bilincinde olmamaları imkansızdır.

Devlet Güvenlik Mahkemesinin gözaltı durumunu onaylayan emirlerinde, basmakalıp denmese de, hiç bir ekilde kaçmanın bir tehlike olu turdu unu açıklamaksızın, hemen her zaman aynı ifadeler kullanılmı tır.

53. "Delillerin durumu" ifadesi suçta ilkin ciddi göstergelerin mevcut oldu u ve devam etti i ekinde anlaşılmaktadır. Genel olarak bunların ilgili etkenler olmasına rağmen, mevcut davada bunlar şikayet konusu tutukluluğun devamını haklı çıkarmamaktadır. (bkz. 27 Kasım 1991 tarihli Kemache - Fransa kararı (No. 1 ve 2), A Serisi, No. 218, s. 24, 50. fıkra).

54. Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından ileri sürülen üçüncü neden olan bava vuru sahiplerinin yakalanma tarihi de, herhangi bir toplam tutukluluk süresi tek bava ina Sözleşme kapsamında bir dayanak olmaksızın haklı çıkarılmayacağından dayanaktan yoksundur.

Bu hususlarda dikkate alınarak, Mahkeme bava vuranların söz konusu süre içinde sürdürülen tutukluluk halinin 5. Maddenin 3. fıkrasını ihlal etti ini kabul etmiştir.

55. Bu sonuç, adli mercilerin davayı nasıl yürüttüklerine ilkin bir ara tırmanın yapılmasını gereksiz kılmaktadır.

IV. Sözleşme'nin 6. Maddesi, 1. Fıkrasının ihlali iddiası

56. Bay Yaıcı ve Bay Sargın ayrıca kendilerine karşı yapılan ceza soruşturmasının süresi konusunda da şikayette bulunmuşlardır. Bu hususta a a ıdaki hükmü öngören Sözleşme'nin 6. Maddesinin 1. Fıkrası gerekçe gösterilmektedir:

"Herkes cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan bir Mahkeme tarafından makul bir süre içinde görülmesini istemek hakkına sahiptir"

57. Hükümet bu görüşe alternatif dahilinde itiraz etmiş, ancak Komisyon tarafından kabul edilmiştir.

A. Dikkate Alınması Gereken Süre

58. Soruşturma, bava vuru sahiplerinin yakalanarak, polis tarafından göz altına alındıkları 1 Kasım 1987 tarihinde başlamış ve Hükümet tarafından iddia edildi i ekinde 141-143. Madde (12 Nisan 1991 tarihinde yürürlükten kalkmıştır - bakınız yukarıdaki paragraf 23, 25 ve 27) kapsamındaki ve Ceza kanununun 311 ve 312. Maddelerindeki suçlardan beraat ettikleri 9 Ekim 1991 tarihinde de il, Ankara İkinci A ır Ceza Mahkemesinin 9 Temmuz tarihli kararı ile bava vuranların di er suçlardan beraatının kesinleşti i 16 Temmuz 1992 tarihinde sona ermiştir.

Ancak, bu kararın 40. paragrafında ula ılan sonuç dikkate alındığında, Mahkeme sadece Türkiye'nin Mahkeme'nin zorunlu yetkisinin kabul edildi ini bildiren bildirgesinin sunulu tarihi olan 22 Ocak 1990 ile 16 Temmuz 1992 tarihleri arasında geçen iki yıl, be ay ve on sekiz günlük süreyi dikkate alabilecektir. Bununla birlikte, söz konusu tarihte soruşturmanın halihazırda iki yılı aşkın bir süredir devam etti i dikkate alınmalıdır.

B. Soruşturma Süresinin Makul Olması

59. Soruşturmanın süresinin makul olması, bava ta davanın karma ıklı ı, bava vuru sahibinin ve ilgili mercilerin tutumu olmak üzere Mahkeme'nin emsal kararında belirtilen ölçütler dikkate alınarak değerlendirilmelidir (bkz., di er örneklerin yanı sıra, daha önce belirtilen Kemmacche - Fransa kararı (no. 1 ve 2), s. 27, 60. Fıkra).

1. Davanın Karma ıklı ı

60. Hükümet, çok sayıda avukat tarafından savunulan on altı sanık ile ilgili delillerin kırk dosyada bulunması sebebiyle davanın oldukça karma ık oldu unu öne sürmüştür. Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi bu dosyaları önceden incelemekle kalmayıp, savunmanın

gözlemlerini yapmasını sağlamak üzere Bay Yalın ve Bay Sargın'ın avukatlarının istekleri doğrultusunda duruşmalarında da okunmak zorunda kalmıştır. Bu istemin göz ardı edilmesi Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu'nun 250 Maddesi kapsamında kararın iptaline yol açabilecektir.

61. Başvuru sahipleri, iddia makamının belgelerin hangi suçlamalara delil teşkil ettiğine ilişkin bir açıklama yapmadığından dosya içeriğindeki belgelerin okunmasını istediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca, belge sayısı da dikkate alınarak Bay Sargın mahkemenin hızlandırılması için avukatının savcılık temsilcisi ile birlikte bu belgelerden bir ön eleme yapmasını Mahkemeye önermiş; bu talep mahkeme tarafından reddedilmiştir. Problemin sadece ilgili tarihte kurulması istenen partinin kanunlara aykırı olup olmadığının tespiti ile ilgili olması nedeniyle dava karmaşıktır. Bu sorunun turmanın tamamlanması için üç ay yeterli olabilecektir. Çok sayıda avukatın katılımı siyasi davalara karşı bir protesto olarak yorumlanmalıdır.

62. Komisyon Delegatesinin kanaatine göre, davanın karmaşıktır ve kabul edilse bile, başvuranların hedeflerini hiçbir zaman inkar etmemesi ve dosyanın bunların siyasi faaliyetlerine ilişkin belgeleri içermesi sebebiyle Devlet Güvenlik Mahkemesinin olayları tespit etmesi kolaylaştırılmıştır.

63. Mahkeme 22 Ocak 1990 tarihi itibarıyla Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin yirmi duruşma yaptığını ve bunlardan on altısının tamamen delillerin okunmasına ayrıldığını iddia etmektedir. Doküman adedi de dikkate alındığında, bu sürecin karmaşıktır ve düzlenemez.

2. Başvuranların Tutumu

64. Hükümet, başvuranların avukatlarını, alınması gereken güvenlik önlemlerini protesto etmek üzere birkaç kez duruşma salonundan ayrılarak ve dosyadaki delillere dair görüşlerinin sunulmasına ilişkin süreye uymayarak sorunun turmanın uzamasına neden oldukları için eleştirmiştir. Hükümet ayrıca, mahkemenin ertelenmesine ilişkin 11 Temmuz 1990 tarihli başvurunun (bkz. yukarıdaki 24. paragraf) ve çeşitli dokümanların sunulmasının oyalama taktikleri olduğunu savunmuştur.

65. Başvuranlar ilgili mahkemeler ile devamlı bir şekilde birlikte çalıştıklarını bildirmişlerdir.

66. Mahkeme, 6. Maddenin cezai suç ile suçlanan bir şahsın adli merciler ile etkin bir şekilde birlikte çalışmasını gerektirmediğini yinelemektedir (bkz. en son merci olarak, 25 Nisan 1993 tarihli Dobbartin - Fransa kararı, A Serisi, No. 256-D, s. 117, 43. fıkra). Mahkeme, Komisyon ile aynı şekilde, Bay Yalın ve Bay Sargın ile avukatlarının duruşmalardaki hareketlerinin engelleyici şekilde olmadığını görülmektedir. Tüm olaylarda, başvuru sahipleri savunmaları dahilinde ulusal kanunların kendilerine vermiş olduğu kaynaklardan tam olarak faydalanmış oldukları için suçlanamazlar. Duruşmalarda hazır bulunan çok sayıda avukat ve bunların güvenlik önlemlerine karşı olan tutumu sorunun turmayı belli ölçüde yavaşlatmış olsa da bunlar tek başına ele alındıklarında söz konusu sürenin uzunluğunu açıklamak için yeterli etken değildir.

3. Adli Mercilerin Tutumu

67. Hükümet, adli mercilerin savunmanın haklarını herhangi bir şekilde ihlal etmeksizin davanın hızlı bir şekilde sonuçlandırılması için gayret gösterdiğini belirtmiştir.

68. Başvuranlar ise, tek hedeflerinin amacı sadece kendilerini yargılamak olan "toplu yargılama" uygulaması ile, iddia makamının polisteki gözetim, adli soruşturma ve takibata ilişkin süre konusunda özel kuralların uygulanmasını sağlamak olduğunu savunmuşlardır. Ayrıca, ayda ortalama bir duruşma yapılması ile Devlet Güvenlik Mahkemesi zaruret teşkil eden haller haricinde davaların sekiz günden uzun bir süre boyunca kesintiye

u ratılmasını engelleyen Ceza Muhakemeleri Usul Kanununun 222. maddesinin sistematik olarak göz ardı edildi ini belirtmi lerdir.

69. Mahkeme bu durumda Devlet Güvenlik Mahkemesindeki iddia makamının amaçları konusunda herhangi bir görü bildirmeyecektir. Ancak, ilgili mahkemenin 22 Ocak 1990 ile 9 Temmuz 1992 tarihleri arasında sadece bir tanesi bir buçuk gün süren 20 duru mayı düzenli aralıklarla (30 günden az)yürütmü oldu una i aret etmektedir.

Ayrıca, Ceza Kanununun 141-43. maddelerini yürürlükten kaldıran 12 Nisan 1991 tarihli Terörle Mücadele Yasasının yürürlü e girmesi ile (yukarıdaki 25. paragrafa bakınız) Devlet Güvenlik Mahkemesi anılan hükümlere dayandırılan suçlamalar konusunda ba vuru sahiplerinin beraatı için altı aya yakın bir süre beklemi tir.

70. Sonuç olarak dava konusu cezai takibat süresi altıncı maddenin 1. fıkrasını ihlal etmi tir.

V. Sözle menin 50. Maddesinin Uygulanması

71. Sözle menin 50. Maddesi uyarınca

"Mahkeme, bir Yüksek Sözle me Tarafının yargı mercileri veya herhangi ba ka bir Resmi mercii tarafından verilmi olan bir kararın veya alınmı olan bir tedbirin bu Sözle meden do an yükümlülüklerle tamamen veya kısmen aykırı dü tü ü hükmüne varırsa ve e er ilgili tarafın iç hukuku bu karar veya tedbirin sonuçlarını ancak kısmen gidermeye elveri li ise, Mahkeme kararında gerekti i takdirde zarar gören tarafa adil bir tazmin ekinde hükmolunur."

A. Zararlar

72. Bay Ya cı ve Bay Sargın ilk olarak tazminatın Avrupa Para Birimi cinsinden ve Türkiye tarafından ödemenin yapılaca ı tarih dikkate alınarak hesaplanmasını talep etmi tir. Herhangi bir mebla bildirmemi ler ancak caydırıcı olması açısından mebla ın yüksek tutulmasını talep etmi lerdir. Talepleri tutukluluk ve yargılama süresindeki ma duriyetleri, mesleklerini sürdürememeleri ve onurlarına sürülen lekeye dayandırılmı tir.

73. Hükümet, iç hukuk yollarının tüketilmemi oldu u ve ma duriyet durumunun ortadan kalkmasına (bkz. Yukarıdaki paragraf 41 ve 45) dayalı ön itirazlarını yineleyerek taleplerin Mahkeme tarafından reddedilmesini talep etmi tir.

74. Komisyon delegesi bu konuda görü bildirmemi tir.

75. Mahkeme, kendisinin zaman itibariyle yetkisinin söz konusu davada 22 Ocak 1990 tarihi itibariyle geçerli oldu unu yineleyerek ve duruma özgü artları da dikkate alarak ba vuru sahiplerini bu kararın 55. ve 70. paragraflarındaki ihlallere ili kin tespitlerin tazmin edilemeyece i manevi zararlara maruz kaldı ı kanaatına varmı tir. Bu ba lamda kendilerine ki i ba ına 30.000 Fransız Frangı (FRF) tazminat tespit etmi tir.

Maddi zarar açısından sunulan delillerden maddi zarara sebebiyet verildi i tespit edilememi tir.

B. Masraf Ve Ücretler

76. Ba vuru sahipleri toplamı FRF 38,000 tutarında oldu unu hesapladıkları Sözle me kurumları nezdindeki her iki davada tahakkuk eden gider ve ücretlerin de kendilerine ödenmesini talep etmi tir. Vekalet ücreti konusunda ise, "benzer hizmetler için meslek bünyesinde uygulanan ücretlerin" uygulanması ile ilgili mebla ın tespitini Mahkeme'nin tespitine bırakmı tir.

77. Bu hususta, Hükümet veya Komisyon tarafından herhangi bir görüş bildirilmemiştir.

78. Çıtıhatlara ve mevcut delillere dayanarak Mahkeme gider ve ücretlerin makul düzeyde oldu u kanaatine varmı tır. Vekalet ücretleri konusunda iki avukata e it bazda olmak üzere FRF 30,000 tutarında bir mebla ın ödenmesini kararla tırmı tır.

C. Diğer Talepler

79. Ba vuru sahipleri son olarak Mahkeme'den davalı Devletin Sözle meyi imzalarken kabul etmi oldu u yükümlülükleri yerine getirmesinin talep edilmesini istemi tır. Türk hukukundaki ilgili eksiklikler konusunda çe itli çözüm önerilerinde bulunmu lardır.

İlk olarak, Devlet Güvenlik Mahkemesinin yetkisi dahilindeki suçlamalara ili kin tutukluluk süresini sınırlandıran kanunun diğer hükümlerinin uygulanmasını yasaklayan 1 Aralık 1992 tarih ve 3842 sayılı yasanın 31. maddesinin yürürlükten kaldırılmasının gerekli oldu unu bildirmi lerdir.

İkinci olarak, davaların görülmesinin hızlandırılmasına ve makul yargılama süresinin a ılması halinde tazminat verilmesine ili kin herhangi bir usulün bulunmadı ını bildirmi lerdir.

Üçüncü olarak, ba ta akademik ve adli çevrelerde olmak üzere Sözle menin önemli hükümlerinin Strazburg kurumları tarafından yapılan yorumlarının bilinmesini sa lamak üzere Türkiye'nin daha büyük bir çaba içinde olması gerekti ini dü ündüklerini bildirmi lerdir.

80. Bu hususta, Hükümet veya Komisyon tarafından herhangi bir görüş bildirilmemiştir.

81. Mahkeme Sözle me'nin kendisine anılan türden bir istemi onaylama yetkisi vermedi ine i aret etmektedir. Sözle me hükümlerine uygunluk sa lanması ve Sözle me'nin ihlaline sebebiyet veren durumların ortadan kaldırılmasına ili kin olarak yerel hukuk sisteminde kullanılacak olan yöntemleri seçme yetkisinin devlete ait oldu unu hatırlatır. (bkz. mutatis mutandis, 19 ubat 1991 tarihli Zanghi-talya Kararı, A Serisi, no. 194-C, S. 48, 26. fıkra ve 27 A ustos 1991 tarihli Demicoli - Malta Kararı, A Serisi, no. 210, s. 19, 45. fıkra).

YUKARIDA BEL RT LEN GEREKÇELERE DAYANARAK MAHKEME

1. Zaman itibariyle yetkisizli e ili kin ön itirazın oy birli i ile reddine;

2. Ç hukuk yollarının tüketilmedi ine ili kin itirazın oy birli i ile reddine;

3. Ma duriyet durumunun sona erdi ine dayanan itirazın oy birli i ile reddine;

4. Ba vuru sahiplerinin tutukluluk süreleri ile ilgili olarak Sözle me'nin 5. maddesinin 3. fıkrasının ihlal edildi ine ili kin talebin sekize kar ı bir oy ile kabulüne;

5. Ceza davalarının süresi ile ilgili olarak Sözle me'nin altıncı maddesinin 1. fıkrasının ihlal edildi ine ili kin talebin sekize kar ı bir oy ile kabulüne;

6. Manevi zararlar açısından üç ay içinde 30.000 (otuzbin) Fransız Frangının davalı Devlet tarafından ba vuru sahiplerinden her birine ödenmesine ili kin talebin sekize kar ı bir oy ile kabulüne;

7. Giderler ve harcamalar için 38,000 (otuzsekizbin) Fransız Frangı ve vekalet ücretleri için 30,000 (otuz bin) Fransız Frangın üç ay içinde davalı Devlet tarafından mü tereken

iki ba vuru sahibine ödenmesine ili kin talebin oy birli i ile kabulüne;

8. Adil tazmin konusundaki di er taleplerin oy birli i ile reddine;

ili kin i bu kararı ngilizce ve Fransızca dillerinde olmak üzere, 8 Haziran 1995 tarihinde Strazburg'da bulunan nshan Hakları Binası'ndaki halka açık oturumda sunulmu tur.

Sözle me'nin 51. Maddesinin 2. fıkrası ve Mahkeme'nin A çtüzü ünün 53. Maddesi 2. Fıkrası uyarınca Sn. Gölcüklü'nün bu karara ili kin muhalefet erhi ekte sunulmu tur.

HAK M GÖLCÜKLÜ'NÜN MUHALEFET ERH

1. Sözle me'nin 25 ve 46. maddeleri kapsamında sunulmu olan Türkiye'nin bildirgesinin geçerlili ine ili kin Loizidou - Türkiye davasında ifade etti im muhalefet erhimi yinelerim.

2. 5. Madde, 3. fıkra. Türkiye, 22 Ocak 1990 tarihinde "bu tarih sonrasında meydana gelen olaylara dayalı kararları içeren konular" hakkındaki Mahkemenin yetkisini tanıdı tır; buradaki amaç Sözle menin 46. maddesi uyarınca sunulan bildirgenin sunum tarihinden önce meydana gelen olayların Mahkeme kapsamından çıkarılmasıdır. Mahkeme, "madde 46 uyarınca Türkiye tarafından sunulan bildirgenin metni dikkate alınarak Mahkeme'nin 22 Ocak 1990 tarihi öncesinde cereyan eden olaylara ili kin ikayetleri göremeyece i zaman itibariyle salahiyetinin bu tarih itibariyle olan süreyi kapsadı ını" (40. paragraf) kabul etmektedir. Bu durum do rudur ve Madde 46'nın açık ekilde ifade edilen metninden de do ru oldu u barizdir.

3. Ancak, Mahkeme "... Sözle me'nin 5. Maddesinin 3 fıkrası ve 6. maddesinin 1. fıkrasına ili kin ikayetlerin incelenmesinde (Mahkeme) yukarıda anılan bildirgenin sunulu tarihindeki davaların durumunu dikkate alacaktır." ekinde görü bildirmi tir.

4. Bu iddia bu davanın pratikte emsal te kil etme bir ba ka deyi le görülmekte olan davaların esası üzerindeki etkisine ili kin bir soruya sebebiyet vermektedir.

5. Türkiye tarafından bildirge 2 Ocak 1990 tarihinde sunulmu tur. 16 Kasım 1987 itibariyle tutuklu bulunan ba vuru sahipleri ilk kez 29 A ustos 1988 tarihinde yani özgürlüklerinin kısıtlanmasından dokuz ay on üç gün sonra (13. paragraf) serbest bırakılmalarına ili kin bir ba vuru da bulunmu lardır; ba vuru sahipleri 4 Mayıs 1990 tarihinde oldukça kısa bir süre sayılabilecek , Türkiye'nin Sözle me'nin 46. maddesi uyarınca bildirgesini sunmasından sadece 3 ay , 11 gün sonra artlı serbest bırakılmı lardır.

6. 6. Madde, 1. Fıkra, 11 Mart 1988 tarihinde Cumhuriyet Savcılı ı ba vuru sahipleri aleyhine iddianamesini sunmu tur; yargılama 8 Haziran 1988 tarihinde ba latılmı tır. Dava dosyası oldukça yüklüdür. Sanıklar 400 avukat tarafından temsil edilmi tir "10-11. paragraflar".

7. Ba vuru sahiplerinin artlı olarak serbest bırakılma tarihlerinde kendileri aleyhine yapılan suçlamalara dayanak te kil eden kanunların yürürlükten kaldırılmasına ili kin yasama de i iklikleri devam etmektedir. (23. paragraf)

Sn. Ya cı ve Sn. Sargın'ın yargılandıkları Türk Ceza Kanununun 141,142 ve 143 maddeleri yürürlükten kaldırılmı ve bunun sonucunda mahkeme 10 haziran 1991 tarihinde anılan hükümlere ili kin dosyaların okunmasını sona erdirmi ve di er suçlamalara ili kin delillerin okunmasına ba lamı tır. Bu süreç söz konusu Türkiye Bildirgesinin sunulu tarihi itibariyle bir yıl, dört ay, on sekiz gün sonra 10 Temmuz 1991 tarihinde sona ermi tir. Bu tarih itibariyle, yapılan i lemler sadece formaliteden ibaret oldu undan takibatın gerçekte bu tarihte sona erdi i kabul edilmelidir. Ve ba vuru sahiplerinin yargılanması ile ilgili tüm i lemler 9 Temmuz 1992 tarihinde sona ermi tir. Takibatın daha sonraki bir tarihte sona erdi i dü ünülse dahi yargılama toplam olarak Madde 46

kapsamında Türkiye'nin bildirgesinin sunulduğu tarihten sonra 2 yıl 5 ay ve 17 gün sürmüştür olup bu da kanaatimce anılan çapta bir dava için uzun bir süre değildir.

8. 11 Temmuz 1990 tarihinde başvuruyu sahiplerinin bizzat Türkiye Komünist Partisinin kapatılmasına ilişkin Anayasa Mahkemesinin sonucunun beklenmesi gerekçesiyle mahkemenin ertelenmesini talep ettikleri dikkate alınmalıdır. (24. paragraf)

9. Sözleşme'nin özüne uygun ve tutarlı olduğu kabul edilse dahi mahkemenin 5. maddenin 3. fıkrası ve 6. maddenin 1. fıkrası amacına yönelik olarak makul ölçüsünü değerlendirirken Türkiye tarafından sunulan bildirgenin öncesindeki dönemin dikkate alınmasına ilişkin içtihat kararı kanaatimce sadece ölçükleri gösteren ibrenin "makul" ile "makul olmama" durumunu birbirinden ayıran sınırdadır olduğu durumları etkileyecektir.

10. Süre sınırlamalarına ilişkin 5. ve 46. maddelerin hükümlerinin birbirinden tamamen ve komple bağımsız olduğu ve bir devletin Mahkeme'nin yetkisini tanımaksızın kişisel başvuruyu hakkını tanımasını mümkün olacağı gerçeği akılda tutulmalıdır.

11. Mevcut davada başvuruyu sahiplerinin üç ay ve on bir gün (5. Maddenin 3. fıkrası) sonrasında artı olarak serbest bırakılması ve Madde 46 uyarınca Türkiye tarafından bildirgenin sunulmasından bir yıl dört ay ve on sekiz gün (veya tercih edilmesi halinde iki yıl beş ay on yedi gün) sonrasında yargılamanın sona ermesi ile oluşturulan hatlar, mahkemenin yürütüldüğü artılar dikkate alındığında "makul" ile "makul olmama" arasındaki sınır olarak değerlendirilemeyecektir. Bunun aksine olan her türlü yaklaşım zaman itibarıyla yetki sınırlamalarına ilişkin 25. ve 46. madde hükümlerinin, bu maddelerin uygulanması konusunda kabulü mümkün olmayacak şekilde bir karışıklığa neden olacaktır.

12. "Tekamül ve müteraki" değerlendirme yöntemlerinden herhangi birinin uygulanması veya sözleşme'nin "faydalı" bir şekilde uygulanmasına ilişkin ilkenin uygulanması ile, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin zaman itibarıyla yetki yetkisine ilişkin 46. Maddemim yürütülmeyecek şekilde veya varlığını inkar edecek şekilde de itiraz hakkına sahip olmadığı görülmüştür.

13. Bu nedenle çoğunluğun kanaatine muhalif olarak Türkiye'nin sözleşme'nin 5. Maddesinin 3. fıkrası veya 6. Maddesinin 1. fıkrasını ihlal etmediği kanaatındayım.